resimli

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI TARİHİ

cilt I

(BAŞLANGICINDAN 1946 ya KADAR)

NARDİYA yayınları

resimli

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI TARİHİ

cilt I

(BAŞLANGICINDAN 1946 ya KADAR)

NARDİYA
yayınları

GİRİŞ

TÜRKİYEDE işçiler, 1835'den önce fabrikalarda çalışmıyorlardı. Dağınık biçimde el tezgahlarında ve toprakta çalışıyorlardı. Bir işyerinde çok sayıda işçi bulunmuyordu. Bildiğimiz ilk fabrika, bu tarihte Feshane fabrikası olarak kuruldu. Birçok işçiyi çatısı altında topladı. Böylece işçiler ilk kez, fabrika sahiplerine karşı topluca emeklerinin hakkını almak üzere, doğal mücadelelerine de başlamış oldular.

O TARİHTEN bu güne kadar işçiler, değişen ve gelişen isteklerde bulundular. Başlangıçta etkileri küçük görülen işçi mücadeleleri, birikerek, üst üste yığılarak Türkiye İşçi Sınıfının *«sınıf mücadelesini»* oluşturdular.

ÖTE YANDAN işçilerin mücadelesi devamlı kırılmak, durdurulmak istendi. İşçilerin haklı mücadelesini engellemek isteyenler yerli ve yabancı işverenlerdi. İşverenler, bu istekleri yerine getirmemek için her zaman devlet gücünü kullanabilmişlerdi.

HİÇBİR işveren, işçilerin mücadelelerinden kaçınmak için fabrikasını kapatamazdı. Yahut işçilerin isteklerinden çekinerek yeni fabrikalar açmaktan vazgeçemezdi. Çünkü fabrikasyon üretimin kârı, işçilerin yaratacağı tehlikeden çok daha cazipti. Ayrıca ufak tezgahlarda üretim yapmaktan da çok kâr bırakıyordu. Bu nedenle kârdan faydalanmak isteyen yerli ve yabancı sermaye sahipleri, memleketimizde yeni yeni fabrikalar, işletmeler açmak zorunda idiler. Bu, gelişmenin bir gereğiydi. İşçilerimiz çığ gibi büyüdü. Dolayısıyla üretimleri çoğaldı. Böylece fabrikalar arttı, sermaye büyüdü. Artık bu gelişme bütünüyle işçilerin yarattığı bir sonuçtu. İscilerin sayıları artarken, mücadelesi büyüdü, istekleri de arttı. Tüm ürettiklerinin karşılığını almak için verdikleri mücadelenin haklılığı da güç kazandı. Toplumun asıl yapıcı bir kesimi olan işçiler ekonomik, demokratik, sosyal ve siyasal haklarına da kavuşmak istediler.

KÂRDAN PAY, işgününün kısaltılması, iş garantisi, sigortalanma, iş güvenliği, çocukların ve kadınların hakları, ücretli izin, hafta tatili, sendikalaşma, referandum, toplu sözleşme, grev, genel grev, partileşme, yönetimde söz ve karar sahibi olmak gibi ekonomik, demokratik, sosyal ve siyasal hakları için mücadele verdi...

İŞÇİ SINIFI, bu hakların hepsi için aynı anda mücadele vermedi. Başlangıçta işyeri şartlarının düzelmesi, ücretlerin artması, çalışma süresinin kısaltılması gibi isteklerde bulunurken, bugün yönetimde söz ve karar sahibi olmak istemektedir. Günümüzde bu isteklerden bir kısmını elde etmiş, bir kısmı için ise mücadelesini sürdürmektedir.

İŞÇİLERİN karşısında hangi malın ne kadar miktar üretileceğine ve işçilere ne kadar ücret ödeneceğine karar veren insanlar, yani işverenler, değişen zaman içinde ayrı sınıfların temsilcileri olmuştur. Başlangıçta patron olarak işçilerin karşısında *padişah*, yani *devlet* vardı. Daha sonra *yabancı işverenler* buna eklendi. Bir süre sonra *büyük devlet memurları* da patronluk yapmak istediler. Bir kısım *tüccarlar, toprak ağaları*, çok daha sonraları da *yerli sanayiciler* işçilerin patronu olarak, yönetimde söz ve karar sahibi olmak için birbirleriyle kavga verdiler. Fakat birbirleriyle yaptıkları kavga, işçilere karşı birlik olmalarını, hiçbir zaman engellemedi. İşçiler kavganın nedeni olan ürünü yarattılar. Yarattıkları ürünün kârından pay istediler. Bütün haklarına kavuşmak istediler, örgütlenmek istediler. Bütün bu istekleri karşısında hakim olan ve birbirleriyle kavga eden yönetici sınıfların tamamını bir bütün halinde karşılarında buldular.

TÜRKİYE İŞÇİ sınıfının tarihini anlatırken, değişen ve uğruna mücadele verilen istekleri göstermek ve hakim sınıfların bu isteklere karşı nasıl tavır aldıklarını anlatmak istedik.. Zaten tarih dediğimiz şey de sınıfların birbirleriyle mücadeleleridir.

VARDİYA YAYINLARI

1923 YILINDA NELER İSTENMİŞTİ?

İZMİR'DE İKTİSAT KONGRESİ TOPLANDI. BU KONGREDE TÜRKİYE İŞÇİ SINIFININ CUMHURİYET HÜKÜMETLERİNDEN İLK İSTEKLERİ ŞUNLAR OLACAKTI...

- AMELE YERİNE «İŞÇİ» DENİLECEKTİR.
- *1 MAYIS İŞÇİ BAYRAMI OLARAK KANUNLAŞTIRILACAKTIR.*
- İŞÇİLERE KENDİ SINIFLARININ ÖRGÜTLERİNİ KURMA HAKKI TANINACAKTIR.
- *İŞ GÜNÜ 8 SAAT OLACAKTIR.*
- SEÇİMLER MESLEKİ TEMSİL USULÜNE GÖRE YAPILACAKTIR.
- *12 YAŞINDAN KÜÇÜKLER ÇALIŞTIRILMAYACAKTIR.*
- ÜÇ AYLIK SÜRENİN SONUNDA MUVAKKAT İŞÇİ OLMA DURUMU KALDIRILACAKTIR.
- *TATİL GÜNLERİNDE ÜCRET ÖDENECEKTİR.*
- İŞÇİLER YILDA 1 AY İZİN KULLANACAKLARDIR.
- *SAKAT İŞÇİLERİN YAŞAMALARI GÜVEN ALTINA ALINACAKTIR.*
- İŞÇİLER İÇİN HAYAT SİGORTASI KURULACAKTIR.
- *İŞÇİLER İÇİN HASTANELER YAPILACAKTIR.*
- VERGİLER HERKESİN GELİRİNE GÖRE ALINACAKTIR.
- *İŞÇİLERE SOSYAL MESKEN YAPTIRILACAKTIR.*

CUMHURİYET HÜKÜMETİNDEN YUKARDAKI İSTEKLERDEN BULUNACAK GÜCE ULAŞAN İŞÇİ SINIFIMIZ; BU İSTEKLERE HANGİ MÜCADELELERDEN GEÇEREK GELDİ? OSMANLILARDA İLK FABRİKANIN KURULDUĞU GÜNDEN İZMİR'DEKİ İKTİSAT KONGRESİNİN TOPLANDIĞI GÜNE KADAR BERABERCE İZLEYELİM..

BÖLÜM I

1835'DEN 1923'E NASIL GELİNDİ?

YIL: 1835 İLK SANAYİ İŞÇİLERİ

■ Osmanlılarda bilinen ilk *«sanayi işçisi emeği»* kullanan fabrika FESHANE fabrikasıdır. Bu işyerinde çalışan işçiler, Türkiye'nin ilk sanayi işçileridir. Daha önce de emeğini satarak yaşayan işçiler olmuştur. Ama o işçiler bir sanayi kuruluşunda değil, ufak tezgahlarda ve dükkanlarda çalışmışlardı. Feshane Fabrikasının işçileri Türkiye İşçi Sınıfının babaları olmaktadırlar...

YIL: 1838 - YENİ FABRİKALAR AÇILIYOR

● Ülkenin her yerinde yeni yeni fabrikalar açılıyor. İşçilerin sayısı artıyor. Bursa'da, Kayseri'de, Uşak'ta, Afyon'da, Gördes'te, İsparta'da halı tezgahları kuruluyor. Bursa'da ipekli dokuma iş yerlerinin sayısı artıyor. Bu işyerlerinde çalışan işçiler bugünkü Tekstil işçilerinin babaları oluyorlar.

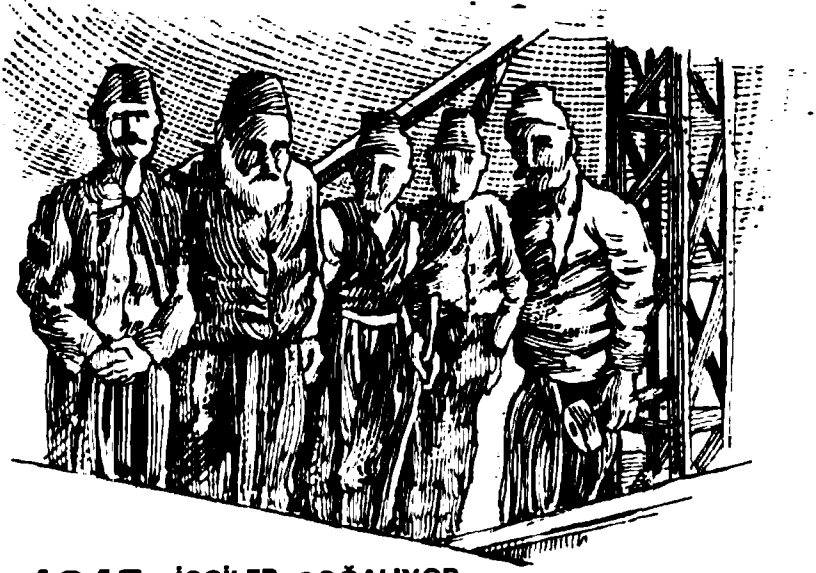
● *Büyük Reşit Paşa Meşhur «Tanzimat fermanı»nı Gülhane parkında okudu. Bu tarihten sonra Batıya, batı sermayesine daha çok açılıyoruz...*

YIL: 1839 - AVRUPA'YA BORÇLANILIYOR

■ İstanbulda gemi yapılmaya başlandı. Gemi yapan işçiler, bu günkü tersane işçilerinin babalarıdır. Balıkesir Balya maden işletmeleri açıldı... Bu işyerlerinde çalışan işçiler de bu günkü maden işçilerimizin babalarıdır..

● *Batı Ülkelerinden ilk kez borç para alıyoruz.*

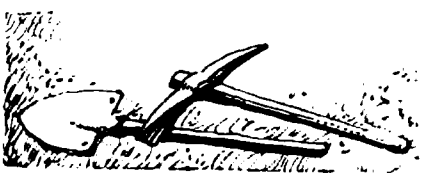

YIL: 1845 İŞÇİLER ÇOĞALIYOR

- Yeni fabrikalar açılıyor. İşçiler çogalıyor. Bursada kuracağı fabrikalar için yabancı sermayeye yeni izinler verildi.

- *Yabancı sermaye Osmanlı hükümetinden bazı isteklerde bulunuyor. istekleri karşılanıyor.* «Polis nizamnamesi» *çıkarılıyor. Nizamnamede:* «amele ve işçi takımının cemiyet kurmaları önlenmeli, ihtilal girişimleri bastırılmalıdır» *deniliyor...*

YIL: 1847 YABANCI UZMANLAR GELİYOR -

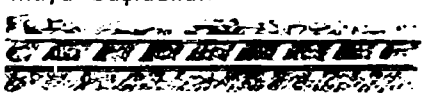
■ *Yabancıların her konudaki geniş tecrübelerinden yararlanma kararı alındı. İşçilerimizi yetiştirmek için yabancı uzmanlar getirildi.. Sanayimizi planlamaları için yabancı uzmanlara geniş yetki verildi..*

YIL: 1855 ZONGULDAK MADEN İŞLETMESİ AÇILDI

- Zonguldak-Ereğli maden kömürü havzaları işletmeye açıldı.

YIL: 1856 İNGİLİZLER DEMİRYOLU YAPIYOR

■ Egede, İngilizler Demiryolunu yapmaya başladılar.

■ *İkinci bir ıslahat fermanı ilan edildi. Daha çok batılılaşmak istiyoruz. Kırım harbi başladı. Yabancı işverenler işçilerimizi karın tokluğuna çalıştırıyorlar.*

YIL: 1865 - İŞÇİLERİN YAŞAMA KOŞULLARI KÖTÜ

- Bütün işçilerimizin yaşama koşulları çok kötü. Özellikle maden işçileri yer altında bütün gün çalışmak zorunda bırakılıyorlar. Maden işçilerinin yaşama koşulları ve işçilerin bu koşullara karşı itirazları Dılaver paşayı bir nizamname düzenleme zorunda bırakıyor.

- *Padişah Abdülaziz, Dılaver paşanın nizamnamesini onaylamıyor.* «İşçiler bu haklara layık değildir» *diyor.*

YIL: 1866 - İŞÇİLERE YARDIM DERNEĞİ KURULDU

- İşçilerin sayısı gittikçe çoğalıyor Ücretler düşük. İş şartları çok bozuk. İşçiler örgütsüz. Devlet kurumları işçilere karşı ilgisiz. Avrupada işçiler kanlı kavgalar yapıyorlar. Yeni yeni doğmakta olan Türkiye İşçi Sınıfı bu yıl içinde örgütlenmeden bahsediyor.

- *Avrupada eğitim görmüş bazı aydınlar Avrupadaki işçilerin nasıl mücadele ettiğini anlamadan, Türkiyedeki işçileri yardım dernekleri kurarak kurtaracaklarını sanıyorlar...*

YIL: 1869 - İŞÇİLER KOŞULLARI ZORLUYOR -

- Maden İşçileri Ereğlide patronları iş şartlarını düzeltmek konusunda zorladılar.

- İşçiler, özellikle kadın işçiler, yer yer patronlara karşı direniyorlar. Örgütlenmek için çaba sarfediyorlar.

- *Patronlar bu zorlama üzerine «Meadin Nizamnamesi»ni çıkarmak zorunda kaldılar...*

- *Yabancılara toprak sahibi olma hakkı verildi..*

YIL: 1871 İLK İŞÇİ ÖRGÜTÜ KURULUYOR

- İlk işçi örgütü kuruluyor: *AMELE PERVER CEMİYETİ.*

YIL: 1872 · İLK GREV TERSANEDE ·

- İlk GREV...
- Tersane'de çalışan müslüman ve hıristiyan işçiler Türkiye'nin ilk grevini yapıyorlar.
  Beykoz kundura fabrikası işçileri direnişte.
  Beyoğlu telgraf işçileri grevde.
  Aynı yıl içinde Ömerli demiryolu işçileri de grev yapıyorlar.

- *İşçilerin ücretleri zamanında ödenmiyor.*

- *Grevler en sert biçimde bastırılmaya çalışılıyor. Patronlar ve kolluk kuvetleri grev alışkanlığının yerleşmesinden korkuyorlar.*
  Yıl içinde direnen ve grev yapan işçilerin hepsi haklarını alıyorlar.

YIL: 1874 «SENDİKA» KURULMASI DÜŞÜNÜLÜYOR ·

- İşçilerin ekonomik mücadele örgütü olan «SENDİKA» sözü üzerinde işçiler ilk kez düşünmeye başlıyorlar
  Yardımlaşma kuruluşları ve eğitim noksanlığını duyuyorlar.

- *Patronlar ve iktidarlar işçilerin uluslararası işçi hareketlerini örnek almalarını durdurmak için çaba sarfediyorlar. Bunu önleme planları yapıyorlar.*

YIL: 1875 GREVLER SÜRÜYOR ·

- Taksimde inşaat işçileri patron yanlısı üç mühendisi hırpaladılar.

- Sirkeci'de yük işçileri işi boykot etyorlar. Tersane işçileri yine grev yapıyorlar..

- *Patronlar, işçilerin haklarını direnerek alabileceklerini kavrayan bir bilincin aiderek yayıldığını görüyorlar. Bu bilincin yayılmasını önlemek için yabancı patronların tavsivelerine uyuyorlar. Kolluk kuvvetleriyle işbirliğini daha da sıklaştırıyorlar.*

İLK MİZAH DERGİMİZ
DİVOJEN'DEN
BİR KARİKATÜR:

HACIVAT – Matbuat kanun dairesinde serbestlir!

YIL: 1876 I. MEŞRUTİYET İLAN EDİLDİ

■ Hasköy tersanesinde İngiliz patrona karşı işçiler iş bıraktılar. Haydarpaşa Demiryolu işçileri grevde. Tersane işçileri artık haklarını almak için direnmeye alıştılar: yine direniyorlar... Fişekhanenin işçileri iş bırakıp toplu olarak *«ücretlerimizi verin»* diye Babıaliye doğru yürüyüşe geçtiler.

■ *1. Meşrutiyet ilan edildi. Bir meclis kuruldu. Ancak ilan edilen anayasada milletvekili olmak için ücretle çalışmamış olmak, emeğini bir başkasına satmamış olmak, şartı vardı. Yani milletvekili olmak için işçi olmamak gerekiyordu.*

● *İşçi olaylarına karşı en sert tedbirler alınıyor ama işçiler direnişten haklarını alıncaya kadar vaz geçmiyorlardı.*

YIL: 1877 MECLİS DAĞITILIYOR

■ *Seçimler var. Türkiyenin tarihinde ilk seçim. Ardından Osmanlı-Rus savaşı. Padişah meclisi dağıtıp tekrar mutlakıyet yönetimine geçti..*

● Terzi çırakları, duvarcılar, ayakkabıcılar iş bırakıp greve gittiler. İşçilerin sayıları her geçen gün artıyor. Yeni fabrikalar kuruluyor.

● *Patronlar işçilerin ücretlerini zamanında ödemiyorlar. İşçilerin haklarını vermemek için devletin emniyet kuvetlerini kullanıyorlar..*

YIL: 1879 · GREVLER YAYILIYOR ·

■ 500 kadar yapı işçisi grevde.
Vapur nakliyat işçileri grevde.
Selanikte muhasebe işçileri iş bıraktılar.
Tersane işçileri patron en ufak bir yanlış yaparasa hemen greve gidiyorlar. Şimdi de grevdeler.

■ *Patronlar, işçileri Polis Nizamnamesiyle ve her türlü karakol baskısıyla yıldırmak istiyorlar. Sonunda grevci işçilerin isteklerini yerine getirmek için söz veriyorlar...*

YIL: 1880

- Haliç vapur personeli grevde. Haydarpaşa demiryolu işçileri grevde. Gemi işçileri de grev yaptılar. İşçiler bütün zorbalıkla rağmen daha yüksek ücret iş garantisi, zamanında ödeme istiyorlar...
- *Polis işçilere zor kullanmak zorunda kaldı. Patron işçilerin maaşlarını ödedi. Sonraki ödemeleri de zamanında yapacağını bildirdi..*

- Tatavlada kunduracılar grev yaptılar.
- *Polis grevi kırmak istedi. İşçiler haklarını aldılar..*

YIL: 1885

- Odun depolarında çalışan işçiler grev yaptılar.
- *İşçilerin liderliğini yapan bir hamal mahkemede tutuklandı.*

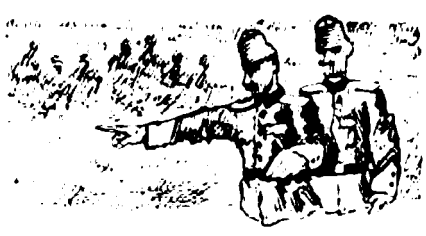
- Beyoğlunda mağazalarda çalışan bütün işçiler iş bıraktılar.
- *Polis ve patron işlerine başlamaları için işçilere baskı yaptı.*

YIL: 1890

- İşçilerin sayıları gün geçtikçe artıyor. İşçilerin yaşama şartları bozuk. Gittikçe daha da bozuluyor. «İŞÇİ SORUNLARI» aydınların gözünü dürtecek kadar ortada.
- *Yerli ve yabancı sermaye de gün geçtikçe büyüyor. Büyüdükçe baskısı da artıyor.*

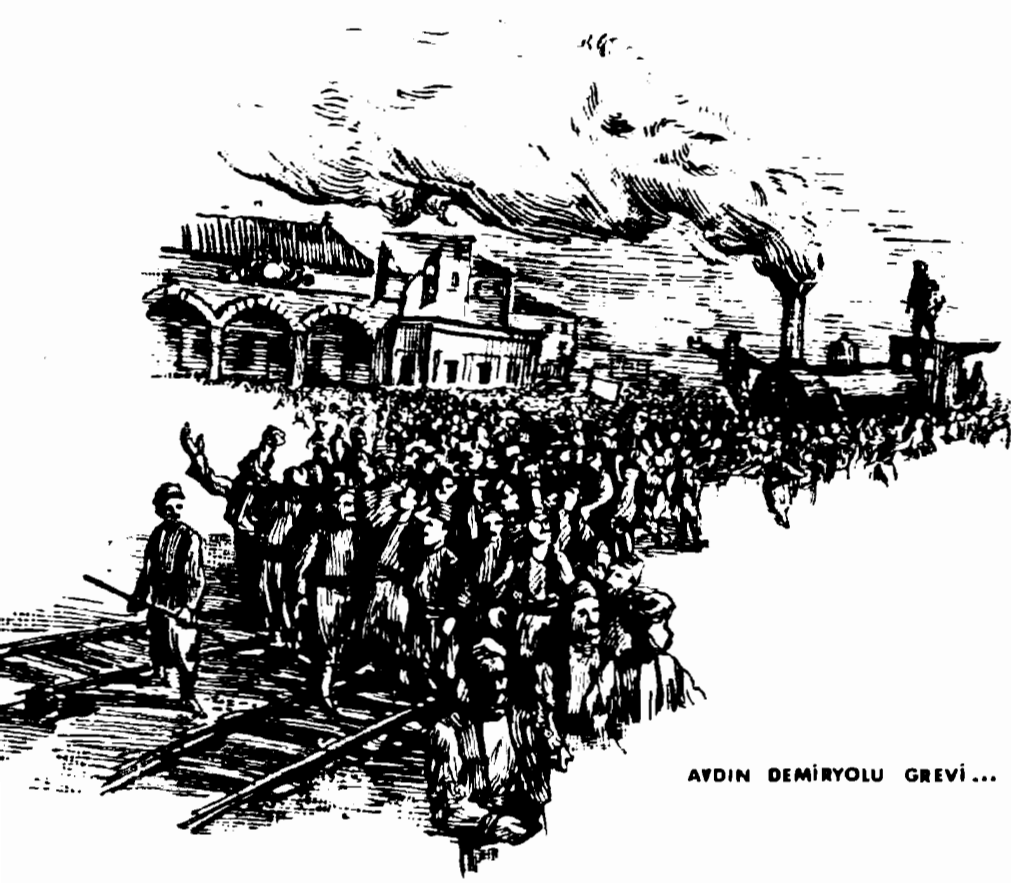
YIL: 1895 - TUTUKLAMALAR VE SÜRGÜNLER VAR -

- Amele-i Osmanı Cemiyeti kuruldu. Örgüt rahat bir çalışma yapamıyor. Zor koşullar altında çalışmalarını sürdürüyor. Aydınların kurduğu bu örgüt işçilerin ekonomik sorunlarına çözüm getirmek istiyor. Baskılar yapılınca örgüt kurucuları Paris'e kaçmak zorunda kalıyorlar. Bu örgütle ilişki kurmuş bulunan işçilerin bir çoğu tutuklanıyor.
- *Baskılar hat safhada. Kolluk kuvvetleri kurulan örgütü adım adım izliyor. Tutuklamalar yapıyor.*

YIL: 1905 İŞÇİLER BASKI ALTINDA

- İşçiler büyük bir baskı altında. Her türlü örgütlenme durmuş, aydınların çoğu ülkeyi terk etme zorunda kalmış...
- *Abdülhamit ülkeye tam hakim. Kuvvetli bir hafiye sistemi kurmuş, hertürlü uyanış hareketi şiddetle bastırılıyor.. İşçi dostlarının ülkede yaşama hakkı ellerinden alınmış...*

AYDIN DEMİRYOLU GREVİ...

YIL: 1906

İLK KEZ İŞÇİ SINIFINDAN SÖZ EDİLİYOR -

- Reji tütün işçileri greve gittiler.
- Prens Sebahattin sınıflı toplum olduğumuz iddiasını ilk defa ortaya attı. Bu tez tartışılmaya başlandı.
- Hereke fabrikası baş makinisti Rıza, *«Selamati Umumiye Kulübü»*nü kurdu. Bu örgütün tüzüğünde «İŞÇİ SINIFI» kavramına yer verildi.
- *İşçi direnişlerine en sert biçimde karşılık verildi..*
- *Prens Sebahattinin ortaya attığı teze karşı bir kısım aydınlar sınıfsız bir toplum olduğumuzu iddia etmeye başladılar.*

PRENS SABAHATTİN

PARTİLER İŞÇİLERİ KAZANMAK İSTİYOR

İttihat ve Terakki Fırkası iktidara gelmek için işçilere haklı olduğunu söyledi. İşçilerin kendilerini desteklemelerini istedi.

DURUM NAZİK VE KARIŞIKTI... ABDÜLHAMİTE KARŞI MUHALEFET HER AN BÜYÜYORDU...

YIL: 1908

27 İŞYERİNDE GREV VAR
II. MEŞRUTİYET İLAN EDİLDİ -

- İşçiler dönem dönem eylemlerini sürdürerek bu yıla geldiler. Artık tecrübeliydiler. Yapılan grevleri yürütmek için bir komite kurdular. Grevler bu merkezi komite tarafından yürütülüyordu. Halk işçilerin yaşama şartlarını görüyor ve işçilerin tarafını tutuyordu. İşçilerin bilinçlenmesi için sosyalist aydınlar da çalışma yapıyorlardı. Zorba yönetime karşı oluşturulan muhalefet hareketi içinde işçilerin önemli bir yeri vardı.
- İşçilerin haklarını almak için yaptıkları ilk grevler Balkanlarda, Selanikte, Varnada yapıldı. Oradan İstanbula İzmire, Adanaya, ta Bağdat'a kadar yurdun her yerine sıçradı. Bu yıl içinde işçiler hemen hemen her iş koluna yayılan 27 grev yaptılar. Hepsinden zaferle çıktılar.
- Anayasanın yeniden ilanı işçilere dernek kurma hakkını getirdi. İktidar partisi ilk işleri arasına, dernekler kanununu koymuştu. İşçiler bu kısmî özgürlük ortamından yararlanarak örgütlenmeye başladılar. İlk sendikalar bu ortamda kuruldu.

- *Her muhalefet hareketi şiddetle bastırılıyordu. Halk bundan memnun olmuyordu. Abdülhamit hafiyelik sistemiyle herkesi karşısına almış bulunuyordu... Muhalefet hareketi sonunda Abdülhamit meclisi toplamak zorunda kalmıştı... 2. Meşrutiyet ilan edildi...*
- *İşçilerin kitleler halinde grevleri karşısında İttihat Terakki iktidarı derhal tutumunu değiştirdi.. İşçilerin karşısına geçti. Açık seçik olarak patronlardan yana oldu. Özellikle Alman sermayedarlarıyla işbirliği yaptı. Sendika kurmayı, grev yapmayı yasaklayan kanun tasarısını derhal meclise verdi. Tatili EŞGAL adındaki bu kanun tasarısını adalet bakanlığında müşavirlik yapan Alman uzman Kont OSTROG hazırladı.*

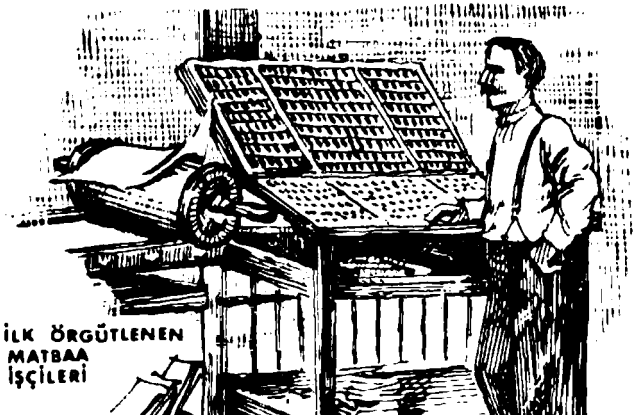

ENVER PAŞA

İttihat Terakki Partisi iktidar oldu.

İŞÇİLERDEN YANA SİYASİ ÖRGÜTLER KURULUYOR.

Hereke baş makinisti, Rıza'nın kurduğu dernek «Osmanlı Demokrat Fırkasına» dönüştü..

İLK ÖRGÜTLENEN MATBAA İŞÇİLERİ

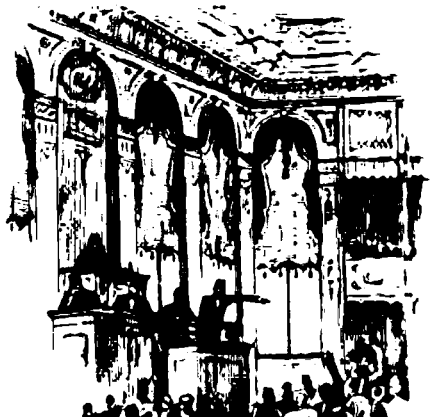

SELANİK'DE İŞÇİ MİTİNGİ

YIL: 1909 - GREVLER YASAKLANIYOR

■ *Tatili Eşgal* kanununun çıkmasından sonra da işçiler eylemlerine devam ettiler. İzmirde tütün işçileri greve gittiler.. Yine İzmirde ticarethane işçileri grev yaptılar.

● Alman sömürüsü iyice açığa çıktı. Örgütlü işçiler ve esnaf Alman sermayedarlarının sömürüsüne karşı *«geniş cephe»*de birleştiler. İktidar muhalefet çatışması hat safhaya vardı. Bu arada tarihte 31 Mart vakası diye bilinen isyan çıktı. Bu isyanda işçiler ve esnaf, Almanlarla açık açık işbirliği yapan İttihat Terakki partisine karşı çıkmak istediler.. Abdulhamit iktidardan düştü.

MECLİS-İ MEBUSAN

■ *Alman Uzman Ostrog'un hazırladığı tasarı meclisten hiç değiştirilmeden geçti.* İttihat terakki partisi*nin o zamanki sadrazamı İsmail Hakkı paşa mecliste:* «bir çok amele çalıştıran zenginler varsa da onlar merhametli kişiler olup işçilerin haklarını çalmazlar» *dedi.*

● *Özellikle yabancı sermayedarlar, çıkan Tatili Eşgal adındaki işçi direnişlerini yasaklayan kanundan cesaret alarak harekete geçtiler. Grevler sonucunda işçilere tanımak zorunda oldukları hakları birer birer geri aldılar. Yabancı işyerlerinde durum daha da ağırdı. Ücretler en düşük seviyeye indirildi. İşten atılmalar çoğaldı.. 31 Martta çıkan ayaklanma dolayısıyla da bir çok işçi öldürüldü, sürüldü. Ayaklanmayı Selanikten gelen hareket ordusu bastırdı. Sıkıyönetim ilan edildi.*

● *İttihat terakki iktidarı her geçen gün dış ülkelere daha çok özellikle Almanlara borçlanıyordu. Bu yıl için Almanyadan 7 milyon lira borç almıştı.*

YIL: 1910

GREVLER DURDURULAMIYOR -

■ Grevleri yasaklayan Tatili Eşgal kanunu yürürlükte. Ama grevler durmuyor. Tranvay işçileri grev yapıyor. Kazlıçeşme deri debağ işçileri de grevde... Recep Aslan ayakkabı işçileri de grevde. Manastır dokuma işçileri, Bursada ipek işçileri, İstanbulda kömür yükleme işçileri, tütün deposu işçileri grev yapıyorlar... Bilecikte dokuma işçileri Zonguldakta maden işçileri de grev yapıyorlar... İstanbulda büyük bir baskı gören işçiler Selanikte direnişlerini sürdürmeyi planladılar...

■ *İktidar grevcilere karşı çok sert tedbirler alarak grevleri bastırmak istedi. Tutuklamalar yaptı. İşçileri İstanbul ve çevresinde sıkı bir kontrol altına aldılar. İşçi olayları İstanbul ve çevresinde sıkı bir kontrol altına alınınca, Selanik ve çevresinde işçi olayları ortaya çıktı. Bu bölgede işçi örgütleri güç kazanmaya başlayınca, devlet yetkilileri telaşlandılar. Selanik Valisi Hükümete gönderdiği yazıda:* «Selanikte bütün işçiler sendikalaştılar. Sosyalist düşünce gittikçe yayılıyor. Ticaret mahfolacak. Bundan sonra Sendika kurma yetkisi vermeyelim, verilen izinleri de kaldıralım, bunun için bakanlar kurulundan bir karar çıkarılmasını...» *diyordu...*

Osmanlı Sosyalist Fırkası kuruldu. Yer yer sosyalist kulüpler açıldı. Bunlar işçileri birleşmeye çağırdı. Sosyalist düşünceyi anlatan yayınlar yaptılar. Parti ve kulüpler kısa zaman sonra kapatıldılar. Kurucuları Divanı Harbe verildiler. Osmanlı Sosyalist Partisi: İş gününün 8 saat, çocuk ve kadın işçilerin çalışma şartlarının daha iyi olmasını istedi. Hafta tatilinin konulmasını, asgari ücretin tayin edilmesini istedi...

YIL: 1911 YABANCI SERMAYE BASKISINI ARTTIRIYOR

- Tütün işçileri, *Amele İttihat cemiyetini* kurdular. *İstanbul Makinistler Cemiyeti* kuruldu. Bu cemiyetin tüzüğünde, bir başka iş yerinde çalışan işçiler grev yaptıklarında bu işyerinde çalışan grevci işçilere dernek kasasından para yardımı yapılmasını öngören hüküm vardı.

- *İşçilerin bağımsız örgütlenmelerine karşı çıkıldı. Yeni güdümlü örgütler kuruldu. İşçiler süresiz çalıştırılıyor. .Kadın ve çocuk işçilerin yaşama şartları çok bozuk. Hafta tatili yok. Ücretlerin miktarını işverenler tayin ediyor...*

- Tatili Eşgal kanununun yürürlükte olmasına rağmen işçi grevleri durmuyor. Selanikte Matbaa işçileri, tütün işçileri, İskecede yine tütün işçileri, Bulgaristanda demiryolu işçileri. Cibalide tütün işçileri, Zonguldakta maden işçileri iş bıraktılar..

- *İşçilerin her grevi baskına uğruyor. İşçiler tutuklanıyor. Yabancı sermaye kendi güvenliğini korumak için paralı adamlar besliyor. Kolluk kuvvetleri her işçi olayını acımasız bastırıyor.*

Pariste Osmanlı Sosyalist Fırkası adı altında bir parti kuruldu. Yayınladığı bir bildiri ile işçiler lehine isteklerde bulundu.

YIL: 1912 SAVAŞ HAZIRLIKLARI VAR -

- «İşçi Kulübü» kuruldu.

- *Sıkı yönetim devam ediyor. İşçiler baskı altında...*

TÜTÜN İŞÇİLERİ

Pariste bulunan Osmanlı Sosyalist Fırkası işçi sınıfımız için kapalist Fırkası»nın istekletilan «Osmanlı Sosyarini tekrarladı. Kapatılan Osmanlı Sosyalist Fırkası tekrar açılmak istendi. İzin verilmedi.

YIL: 1913 ALMANYA'YA İŞÇİ GÖNDERİLİYOR

■ İşçi ücretleri son derece düşük. En düşük ücreti dokuma işçileri alıyordu; 6 kuruş 1 para. Yabancı şirketlerde çalışan kadın ve çocuk işçilerin durumları daha da kötüydü: ellerine 1 kuruş 6 para geçiyordu...

■ *Ücretlerinin artırılmasını isteyen işçiler işten atılıyordu. İttihat Terakki hükümeti Almanların yanında savaşa girmek için hazırlık yapıyordu. Memlekette tek bir muhalif sese, tahammül yoktu. 200'ü aşkın siyasi Sinop'a sürgün edildi. Terör son noktasına vardırıldı. Özellikle işçi sınıfının sendikal eylemleri siyasal girişimleri, sonuna kadar ezilmek istendi. Bu durum Savaş sonuna kadar devam etti. Sanat öğrenmek gerekçesiyle binlerce Türk işçisi cepheye sürülen Alman işçilerinin yerlerine, Almanyaya çalışmak için gönderildi. Kadınları Çalıştırma Cemiyeti İslamisi kuruldu.*

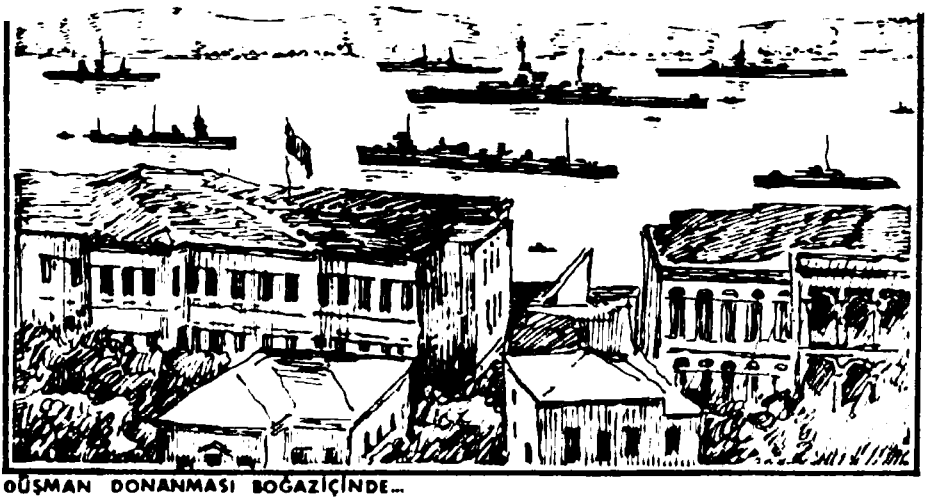
YIL: 1914, BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINA SOKULDUK

● İşçiler örgütsüz. Büyük bir baskı altında.

● *Ülke sıkıyönetim altında. Avrupa'da kapitalist ülkeler iki guruba ayrılmış. Aralarında pazar çekişmesi var. Bir yanda Fransa, İngiltere, Rusya; bir yanda Almanya, Avusturya, Macaristan.*
İttihat terakki bu bloklardan birini çoktan seçmişti. Almancıydı. Bir oldu bittiyle savaşa girdik.
100 binlerce emekçi insanımız savaşta telef edildiler. 1917'de İngiliz cephesinde değişiklik oldu. Rusyada çarlık devrildi. İş başına gelen işçi hükümeti savaştan çekildi.
Türkiye savaştan yenik çıktı. Ülke işgal altına girdi..

Savaşın son yılında Sosyal Demokrat Fırkası adı altında bir parti kuruldu..

DÜŞMAN DONANMASI BOĞAZİÇİNDE...

YIL: 1914-1918 — SAVAŞ DEVAMINCA İŞÇİLER İÇİN KARANLIK YILLAR DEVAM EDİYOR - HİÇ BİR İŞÇİ EYLEMİ YAPTIRILMIYOR

YIL: 1919

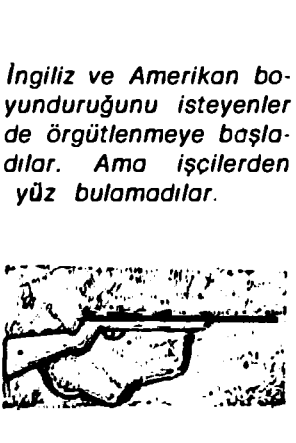
KURTULUŞ SAVAŞI BAŞLADI

- Genel seçimler var. İşçiler sol siyasi örgütlere ilgi gösteriyorlar. Anadoludaki Kurtuluş hareketini destekliyorlar. Kasımpaşadaki işçiler, tranvay işçileri, deniz işçileri, marangoz işçileri, işgal kuvvetlerine karşı gizli örgütler kurdular. Yabancı sermayeli iş yerlerinde grevler var. İzmirin işgalini protesto etmek için düzenlenen mitinge çok sayıda işçi de katıldı.

- Kurtuluş Savaşının başından sonuna kadar, Türkiye'deki sol gelişmeler Mustafa Kemal tarafından ustalıkla kullanılmıştır. Ruslarla yakınlaşmalar arttığı zaman soldaki çalışmalar anlayışla karşılanmış, Batıyla ilişkiler geliştikçe sol çalışmalar durdurulmuştur.

- *Türkiye sosyalist hareketini parçalamak için işgal altındaki ülkemizde her şey yapıldı. Genel seçimlere «sol» beş ayrı partiyle katılmak zorunda bırakıldı. Bunda yabancı güçlerin payı olduğu kadar, işçilerinin birliğinin önemini kavrayamayan aydınların da payı vardı.*

- *İngiliz ve Amerikan boyunduruğunu isteyenler de örgütlenmeye başladılar. Ama işçilerden yüz bulamadılar.*

SEÇİMLERE BEŞ AYRI SOSYALİST PARTİ KATILDI.

Osmanlı Mesai Fırkası, Türkiye Sosyalist Fırkası, İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası, Osmanlı Amele Fırkası adı altında 4 yeni siyasi parti kuruldu. Genel seçimlere katılan beş partiden İttihat Terakki Fırkasına yakın olduğu bilinen Osmanlı Mesai Fırkasının adayı Zeytinburnundan Numan Usta 135 oyla mebus seçildi. Diğer sosyalist fırkalardan meclise giren olmadı.

YIL: 1920

İSTANBUL'DA GREVLER VAR

■ Rum ve fransız gazetelerinde çalışan işçiler grevde. Tünel işçileri grevde. İstanbul Tranvay İşçileri grevde. Kazlıçeşme deridebağ işçileri grevde. Tersane işçileri grevde. Deniz işçileri grevde. Maden kömürü işçileri grevde. Şark Demiryolu işçileri grevde.

MUSTAFA SUPHİ

■ *İşgal kuvvetleri işçi grevlerini etkisiz kılmak için büyük paralar harcıyorlar. Bazı kişilerin İngiliz ve Fransızlardan para alarak grev kırıcılığı yapmak istedikleri anlaşıldı. Sosyalist Hilmi diye bilinen, Türkiye SOSYALİST FIRKASININ kurucusu olan kişinin İngilizlerle bu dönemde «iyi» olmayan ilişkilere girdiği söylendi. Türkiye Sosyalist Fırkasının patronlardan para yardımı aldı, patronların adamlarını partiye üye yaptı ve tamamen etkisizleşti.*

■ *Türkiye Komünist Fırkası resmen de faaliyete geçirildi; kurucuları İsmet İnönü, Mareşal Fevzi Çakmak, Celâl Bayar, Refik Koraltan, Ali Fuat Cebesoy, Kılıç Ali, Yunus Nadi gibi çok tanınmış isimlerdi.*

PARTİLER...

Yeşil Ordu kuruldu. İslami kominist nitelikteki bu örgüt önceleri gizli çalışıyordu. Daha sonra açık çalışmaya başladı. Açık çalışırken yöneticileri, Çerkes Ethemin kardeşi Raşit, Adnan Adıvar, Yunus Nadi, Muhittin Baha Pars gibi tanınmış isimlerdi. Bu örgüt aynı yıl içinde de kapatıldı.

Bakuda kurulan Türkiye Komünist Fırkası Türkiyenin birkaç ilinde örgütlenmiş aynı yıl içide de kapatılmıştır. Kurucuları Mustafa Suphi ve 14 arkadaşı Sürmene açıklarında öldürülmüşlerdir.

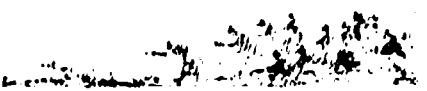
Bu yıl içinde üçüncü sol örgütte «Halk İşti rakiyun Fırka»sı olarak kurulmuştur. Bu örgütün gerek Yesil Orduyla gerekse Türkiye Komünist Fırkasıyla ilişkisinin olduğu bilinmektedir.

YIL: 1921

- İŞÇİLER İŞGAL KUVVETLERİNE KARŞI ÖRGÜTLENİYORLAR.

● 1 Mayıs işçi bayramı çok canlı bir biçimde kutlandı. Bu kutlama işgal kuvvetlerine karşı bir gösteri niteliğindeydi. Aynı yıl içinde Fransızlara ait bir iş yerinde çalışan işçiler greve gittiler. Eskişehirde demiryolu işçileri grev ve başka eylemler yaptılar. Çeşitli yerlerden hep grev sesi geliyor ve işgal kuvvetlerine karşı örgütlenme genişliyordu...

■ *Anadoluda Halk İstiraküyün Fırkası kapatıldı. İstanbulda işgal kuvvetleri işçileri güçsüz kılmak için örgütlerini dağıtmak, etkisiz hale getirmek için büyük paralar harcıyorlardı...*

YIL: 1922

- İŞÇİLER TEK BİR ÖGÜTTE TOPLANMAYA ÇALIŞIYORLAR

■ Sosyalist Hilminin İngilizlere yakınlığı söz konusu olunca Tranvay işçileri *Türkiye Sosyalist Fırkasından* ayrılıp *Müstakil Sosyalist Fırkasını* kurdular. Milletvekili seçimlerinin nisbi temsil usuliyle yapılmasını ve iş gününün 8 saat olmasını, haftada bir gün tatil istediler.

● işçileri tek bir örgütte toplamak için «*İşçi Teşkilatları Tevhit Konferansı*» düzenlendi. *Türkiye İşçi Derneği* kuruldu. Bu kuruluşta işçi örgütleri arasında birlik sağlamayı amaçlıyordu. Zeytinburnu mebusu Numan usta bu dönemde işçileri birleştirme çalışmalarında görev aldı.

■ Çeşitli yardımlaşma dernekleri kuruldu. Ankarada 1 Mayıs işçi bayramları Yunus Nadi, Tevfik Rüştü Aras gibi meşhurların da katılmalarıyla çok canlı kutlandı.

● Kurtuluş savaşının yükünü omuzlarında bileklerinde parmaklarında ceken işçiler yeni bir devlet kuruluyorken örgütlenmeye de çok önem veriyorlardı..

■ İzmir'de toplanacak İktisat Kongresinden önce bağımsız işçi örgütleri, Türkiye İşçi sınıfının isteklerini çeşitli bildirilerle açıkladılar. Kongre'ye İstanbul Amele Birliğinin temsilcilerinin katılmalarına karşı çıkıldı.

● *Ankara hükümetinin Londra'da yapılacak görüsmelere çağrılması ve Cerkes Ethemin de isvan etmesi üzerine, Türkiye'deki sol hareketler baskı altına alındı...*

● *Çeşitli birleştirici çalışmaları baltalamak için İstanbul Amele Birliği kuruldu..*

■ *Bağımsız işçi örgütleri çeşitli bahanelerle kapatıldı. Geniş çapta tutuklamalar yapıldı.*

■ *İstanbul Amele Birliğinin, İzmirde yapılacak İktisat Kongresine işçileri temsilen katılacağı hükümetçe açıklandı. Dernek üyeleri önce İngiliz sosyal Siyasetçisi Mac Donald tarafından eğitildi. Ve her işçi temsilcisi kendi cebinden ödediği paralarla kongreye katıldı.*

Ve 1923 yılına gelindi;

YIL: 1923

YENİ DEVLET, İKTİSAT POLİTİKASINI BELİRLİYOR.

- İşçiler birleşmek tek bir örgüt altında toplanarak İzmir iktisat kongresine katılmak istiyorlar. İstanbul Amele Birliğinin Türkiye İşçi sınıfının temsilcisi olamayacağını ısrarla açıklıyorlar.

- *Atatürk kongreye katılacak İstanbul Amele Birliği yöneticileri için «Büyük bir hissi taktir ile selamlarım» dedi. İstanbul Amele Birliği yöneticileri devrin Başbakanı Fethi Okyar'a derneğin fahri başkanlığını verdiler. İngiliz Sosyal Siyasetçisi Mac Donald sürekli dernek binasında işçilere dersler verdi.*

- İşçiler bütün çabalarını göstererek örgütlenmek, daha büyük bir işçi kitlesini temsil etmek için çalışıyorlar..

- *İzmir iktisat kongresi işçilerden yana istekleri geri atarak Tatili Eşgal Kanununu günün şartlarına uygun hale getirerek kanunlaştırılmasını kararlaştırdı. Çalışmalar tutuklamalarla kesilmek isteniyor.*

İSTENEN HAKLAR:

İZMİR'DE İKTİSAT KONGRESİ TOPLANDI. BU KONGREDE TÜRKİYE İŞÇİ SINIFININ CUMHURİYET HÜKÜMETLERİNDEN İLK İSTEKLERİ ŞUNLAR OLACAKTI...

- AMELE YERİNE «İŞÇİ» DENİLECEKTİR.
- *1 MAYIS İŞÇİ BAYRAMI OLARAK KANUNLAŞTIRILACAKTIR.*
- İŞÇİLERE KENDİ SINIFLARININ ÖRGÜTLERİNİ KURMA HAKKI TANINACAKTIR.
- *İŞ GÜNÜ 8 SAAT OLACAKTIR.*
- SEÇİMLER MESLEKİ TEMSİL USULÜNE GÖRE YAPILACAKTIR.
- *12 YAŞINDAN KÜÇÜKLER ÇALIŞTIRILMAYACAKTIR.*
- ÜÇ AYLIK SÜRENİN SONUNDA MUAKKAT İŞÇİ OLMA DURUMU KALDIRILACAKTIR.
- *TATİL GÜNLERİNDE ÜCRET ÖDENECEKTİR.*
- İŞÇİLER YILDA 1 AY İZİN KULLANACAKLARDIR.
- *SAKAT İŞÇİLERİN YAŞAMALARI GÜVEN ALTINA ALINACAKTIR.*
- İŞÇİLER İÇİN HAYAT SİGORTASI KURULACAKTIR.
- *İŞÇİLER İÇİN HASTANELER YAPILACAKTIR.*
- VERGİLER HERKESİN GELİRİNE GÖRE ALINACAKTIR.
- *İŞÇİLERE SOSYAL MESKEN YAPTIRILACAKTIR.*

1946'da bu isteklerden ne kadarı elde edilecek...

BÖLÜM II

1923'DEN 1946'YA KADAR NASIL MÜCADELE VERİLDİ?

YIL: 1923 İŞÇİLER BİRLEŞMEK İSTİYORLAR

- İzmir İktisat kongresinden sonra, Cumhuriyetin ilanından önce; bütün işçileri tek bir örgütte toplamak için çalışmalar yapılıyor. Sanayi şehirlerinden gelen işçi temsilcileri, birleşmenin şartlarını görüşüyorlar. Bu görüşmelerde; öncüllüğü Türk Mürettibin Cemiyeti *-bu günkü İstanbul merkezli Basın İş Sendikası-* yürütüyordu. Kurulacak merkezi örgütün 15 bin kadar üyesi olması planlanıyordu...

- *İşçilerin birleşme çalışmalarını kırmak için polis çeşitli planlar düzenliyordu. Birleşme toplantılarından birini hükümet yanlısı* İstanbul Amele Birliği *militanları bastılar. Amaçları hadise çıkarıp birleşme çalışmalarını sekteye uğratmaktı. Ancak birleşme çalışmalarını yapan işçiler oyuna gelmediler...*

- Tek bir işçi örgütünde birleşmek için yoğun çabalar sarfediliyor. Mersinde işçiler örgütleniyorlar. Zonguldak-Ereğli maden işçileri örgütlenmek için kampanya açıyorlar.

- *Düzenlenen bir komplo ile örgütlenme çalışmaları durdurulmak isteniyor.. Basında:* «İhtilal çıkarmak istiyen komünistler tevkif edildi» *diye haberler çıkıyor.*

29 EKİM 1923'de CUMHURİYET İLAN OLUNDU.
İŞÇİ SINIFI İÇİN YENİ BİR DÖNEM BAŞLIYORDU.

YIL: 1924 DAYANIŞMA ÖRGÜTERİ KURUYORLAR

- Işçileri tek bir örgütte toplamak için AMELE TEALİ CEMİYETİ kuruldu. Ayrıca çeşitli dayanışma ve yardımlaşma örgütlerinin kurulması planlandı ve gerçekleştirildi.

- *İstanbul Amele Birliğinin adı değiştirilip, genelleştirildi ve* TÜRKİYE AMELE BİRLİĞİ *olarak, Amele Teali Cemiyetinin karşısına çıkarıldı...*

- İstanbulda bazı işyerlerinde grevler yapıldı. İşçiler *«1 Mayıs»ı* kutlamak için hazırlandırlar.

- *Grevci işçilerin karşısına ilk defa asker çıkarıldı. 1 Mayıs törenlerini düzenlemeleri engellendi...*

YIL: 1925 İŞÇİ EYLEMLERİ YASAKLANDI

- Tranvay işçileri grevde. Yabancı sermayeli bir şirkette çalışan işçiler iş bıraktılar.
- İşçiler *1 Mayısın, «işçi bayramı»* olarak kanunlaşmasını istediler.
- Büyük şehirlerde çalışan işçiler haftada 1 gün dinlenme izni kullanmaya başladılar...

- *Doğudaki bir isyanı bastırmak için çıkarılan* TAKRİRİ SÜKUN Kanunu *bütün işçi eylemlerini de yasakladı.*
- *1 Mayıs* «bahar bayramı» *olarak mecliste kabul edildi.*

YIL: 1926 İŞÇİLER GREV YAPIYOR

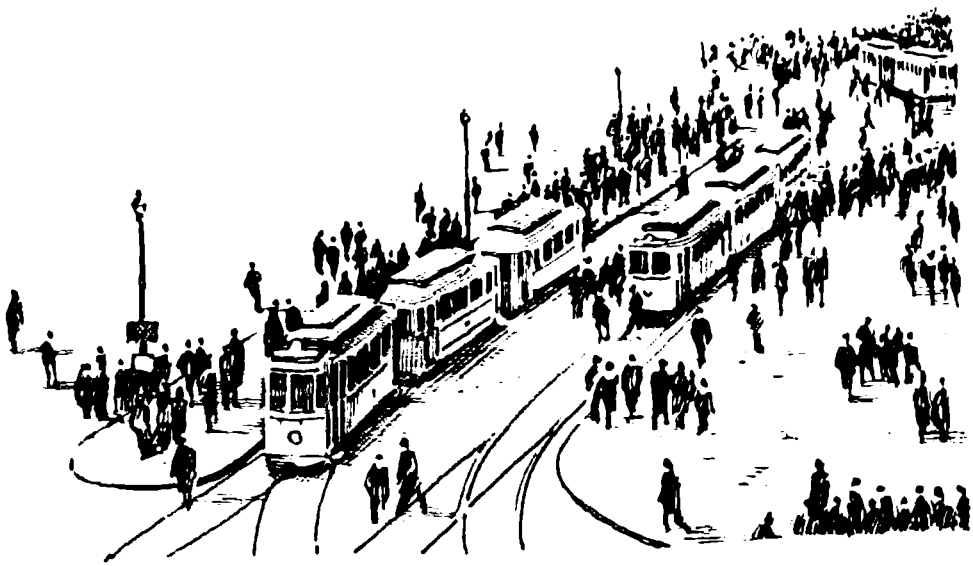
- Soma-Bayındır işçileri grevdeler.

- *Takriri Sükun kanunu yürürlükte...*
- *İtalyada bütün sendikalar kapatıldı, işçi eylemleri yasaklandı.*

YIL: 1927 ONBEŞ İŞÇİ ÖLDÜRÜLÜYOR.

- İşçilerin aldığı en yüksek ücret 93 kuruş. Ülkede 147 bin sanayi işçisi var. İşçiler iş hayatını düzenleyen yasaların çıkartılmasını bekliyorlar.. İşçiler kaynıyor...
- Liman işçileri grevde. İşçiler kendilerini polise karşı korumak zorunda kaldılar.
- 3000 kadar tütün işçisi grevde...
- Adana'da demiryolu işçileri bazı haklar elde etmek için grev yapıyorlar.

- *Kapitalist dünya ağır bir krize girmek üzere.*
- *15 işçi, 5 polis öldü. Bir çok yaralı var. 320 işçi tutuklandı...*
- *Polis işçilere zor kullandı. Patron işçilerin maaşlarını ödemek zorunda kaldı. Sonraki ödemeleri zamanında yapacağını bildirdi. Ama sözünde durmadı...*

TRAMVAY İŞÇİLERİ GREVDE

- İstekleri yerine getirilmeyen işçiler yeniden iş bırakıyorlar.

- 2000 kadar tranvay işçisi grevde İşçiler arasında dayanışma var. Tütün ve kamyon şoförleri birer yevmiyelerini tranvay işçilerine veriyorlar.

- İşçi sınıfının tarihinde ilk politik nitelikte grev: İzmir Liman depolama işçileriyle İncir kurutma işçileri günün tek muhalefet partisinin kapatılışını protesto etmek için grev yapıyorlar.

- *Polis işçilere zor kullanıyor, patron işçilerin isteklerini yerine getiriyor.*

- *Polis değişik baskı yöntemleri kullanıyor. Grevci işçilere ve dayanışma gösterisinde bulunan işçilerin üzerine tazyikli su sıkıyor. Dayanışmayı kırmak istiyor.*

- «Serbest Fırka» *partisini grev yaparak savunduklarından dolayı bir çok işçinin hakkında kovuşturma açılıyor.*

YIL: 1928

SON İŞÇİ ÖRGÜTÜ DE KAPATILIYOR

- *Sermayedarlar örgütleniyorlar. Çeşitli dayanışma örgütleri kuruyorlar. İşçilerin ne kadar çalışıp ne kadar ücret alacaklarını onlar tesbit ediyorlar.*

- İşçilerde kaynaşma var. Her türlü baskıya rağmen Tranvay işçileri ve Şark Şimendifer işçileri grev yapıyorlar, haklarını istiyorlar...

- Bu güne kadar varlığını sürdürebilmiş olan *Amele Teali Cemiyeti* de kapatıldı. İşçiler örgütsüz. Örgütlenecekleri günleri bekliyorlar...

- *İşçilerin grev hareketleri karşısında* patron-polis ikilisi *en acımasız bir biçimde davranıyor. Grevleri bastırmak istiyor...*

YIL: 1929 EKONOMİK DÜNYA KRİZİ AĞIRLAŞARAK YAYILIYOR!

- İşsizlik yaygın. İş garantisi yok. Ücretlerin ne zaman, ne kadar ödeneceği belli değil. Hakkını arayan her işçi derhal kapı dışarı ediliyor. Eskiden işçi örgütlerinde çalışanların her birisi sık sık tutuklanıyorlar...

- *Patronlar işçileri daha fazla çalışmaya zorluyorlar. En fazla ücreti 67,1 kuruş olarak ödüyorlar. İşçi patron ayırımından söz etmek kesinlikle yasak edilmiş, «İmtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitle olduğumuz» yolunda resmi açıklamalar yapılıyor...*

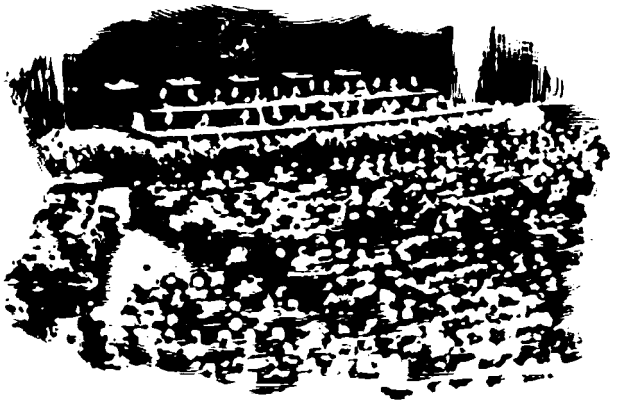
YIL: 1930 İŞÇİLER PARTİLEŞMEK İSTİYORLAR

- Örgütlenme üstüne gizli görüşmeler yapılıyor. Duvarlar gizlice afişleniyor. İşçilerin örgütlenmesini önlemek zor. İşçiler «LAİK CUMHURİYETÇİ İŞÇİ FIRKASI» ile «SOSYAL DEMOKRAT FIRKASINI» kurmak için izin istiyorlar. Siyasal alanda var olup, yaşama şartlarını düzeltmeyi düşünüyorlar...

- *İktisadi kriz artık kapitalist dünyayı avucuna almıştır. İşsizlerin sayısı artmış, fabrikalar birbiri ardına kapanmaya başlamıştır. Almanya da işçi grevlerine karşı amansız bir baskı vardır. Yerli patronlarda sırtlarını devlete dayayarak bu kriz dönemini atlatmak istiyorlar.*

- İşçiler; iktidar partisi CHP'nin kendilerini örgütlemek için kurdurduğu *«işçi büroları»*na ilgi göstermeyip tek parti döneminin güdümlü örgütlerini protesto ediyorlar...

- *İktidar partisi CHP, işçilerin örgütlenmelerini dizginlemek ve kanalize etmek için* İşçi Büroları *kurdurtmuştur. Kendi partisine bağlı olan bu bürolarda işçileri çalışmaya zorluyor...*

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

YIL: 1931 BUHRAN VERGİSİ GELİYOR

- Türkiyenin ilk kurulan fabrikasında çalışan işçiler ağır çalışma ve yaşama koşullarına dayanamayıp grev yaptılar..
- Tütün işçileri; Ortaköy'de, Galata'da grev yaptılar. Bu grevleri Liman işçilerinin grevi izledi.
- *Feshane işçilerinin grevi hemen bastırıldı.*
- *Hükümet emek ile sermayenin arasında uyum sağlama görevini üstleniyor...*

YIL: 1932 İŞÇİLERİN SAYISI 365 BİNİ AŞTI.

- Birleşmiş Milletler Çalışma Teşkilatına giriliyor.
- Tütün depolama işçileri grev yapıyorlar. Bu grev 1946 yılına kadar sürecek zor ve karanlık bir dönemin en son grevlerindendir.
- İşçiler: *«buhran bizim sırtımızdan atlatılmak isteniyor, devletin yükü bize yükleniyor»* diye düşünüyorlar. Bu düşünceleri onları; sermayedarlardan farklı bir sınıf olduklarını kavramaya götürüyor...
- İşçilerin sayıları 365 bini geçmiş. Her geçen gün, bir çok sorunları ortaya çıkıyor. Bu sorunların çözümü için iktisat vekaleti içinde «iş büro»larının kurulmuş olmasını ve işlerinin halledilmesi için devlet memurlarının görevlendirilmesini işçiler güvensizlikle karşıladılar...
- *Grev; anında acımasız bastırılıyor.*
- *Ekonomik dar boğaz bütün şiddetiyle sürüyor. Avrupada patronlar diktatörce bir yönetime geçmek, FAŞİZMİ ilan etmek için hazırlanıyorlar...*
- «Muazene vergisi» *yürürlüğe konuluyor!*
- *Türkiye 13 ayrı bölgeye ayrılarak «iş büroları» eliyle işçilerin sorunlarını çözmek için İktisat Vekaleti çalışmalar yaptı...*
- *Almanya'da Hitler iktidara geldi.*

YIL: 1933 CEZA YASALARI AĞIRLAŞTIRILIYOR

- İşçilerin şikayetleri artıyor. İzmir'de İncir kurutma işçileri, İstanbul'da tütün işçileri, Seyrü Sefain işçileri grev yapıyorlar. İşçi olayları genişliyor.

- *Türk ceza kanununda bir değişiklik yapıldı. Grev yaptırmak için ya da işi terk ettirmek için çalışma yapanlara ağır cezalar verilmesi kabul edildi..*

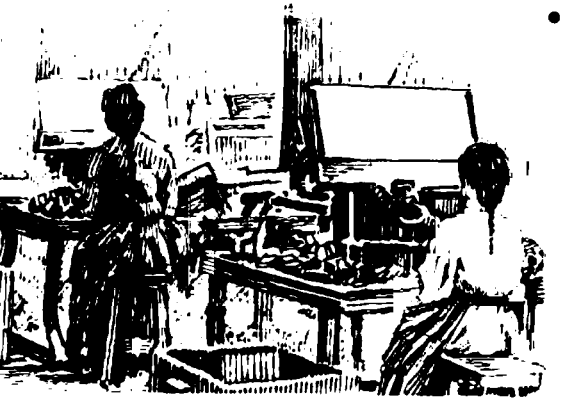
YIL: 1934 İKTİDAR İŞÇİLERİ VESİKAYA BAĞLAMAK İSTİYOR

- İşçiler General Kazım Dirik'in kendilerini örgütlemek için İzmirde kurduğu örgütün kapısının önünden bile geçmiyorlar. Dernek kendi kendine kapandı.

- *Tek partili devrin iktidarı CHP, işçilerin kendi kendine örgütlenmesini durdurmak için, kendisi örgüt kurma çalışmalarına başlıyor, İzmir Valisi General Kazım Dirik bir işçi derneği kurarak* «her işçinin bu dernekten çalışma karnesi almasını istiyor». *Bu çalışma başarılı olmayınca başka illerde de uygulanmıyor...*

YIL: 1935 İKTİDAR İŞÇİLERİ ÖRGÜTLEMEK İSTİYOR

- *Kazım Dirik'in denemesi başarılı olmayınca CHP iktidarı deniz amelelerini, maden kömürü boşaltma işçilerini, rıhtım işçilerini örgütlüyor başlarına da güvendiği adamları getiriyordu. Bu şekilde örgütlenmeler içinde tütün işçileri, fırın işçileri, basın işçileri de vardı. İşçiler, iktidarın kendisini zorlamasına karşı direnemiyorlardı, hiç bir örgütleri yoktu.*

KIBRİT İŞÇİLERİ

YIL: 1936 BAĞIMSIZ ÖRGÜTLENME YASAKLANDI

■ *«Endüstri İşçileri Cemiyeti»*ni kurmak için resmen müracaat edildi.

● Süreyyapaşa Mensucat Fabrikasındaki işçiler - *bugünkü Adalet fabrikası* - yaşama şartlarının bozukluğundan ve ücretlerin ödenmemesinden şikâyet ederek 5 gün süren bir grev yaptılar.

■ *Kurulan dernek anında kapatıldı. Kurucuları kovuşturmaya uğradılar.*

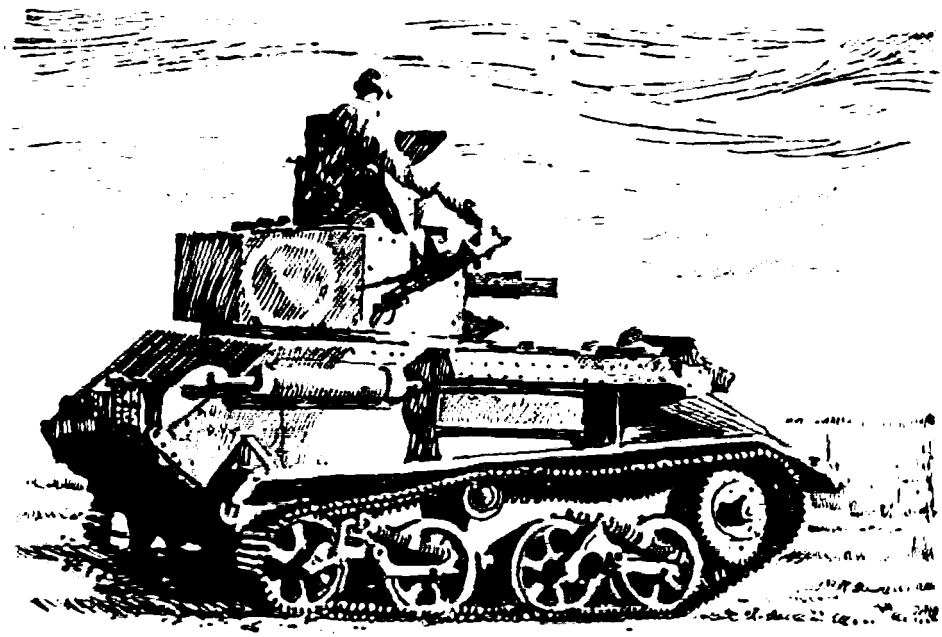
● *Grevi yapan işçilerin hakları verildi. Grevi yöneten bilinçli yöneticiler hakkında derhal kovuşturma yapıldı. Bu grev olayı sendikalar kanununun çıkışına kadar olan bir dönemin en son grevi oldu.*

■ *Ceza kanununda değişiklikler yapıldı. İtalya'nın ceza kanunundan 141 ve 142. maddeler getirildi.*

■ *Dernekler kanununda da 141 ve 142. maddelere göre dernek kurma yasağı getiren bir değişiklik yapıldı.*

● *1923* «iktisat kongresi»*nde Türkiye işçi sınıfına verilen söz, bu yıl yerine getirilmiş ama eksik olarak: İş kanunu çıkarılmıştır. Çıkan kanunda sendika kurma, grev, toplu iş sözleşmesi hakları yoktur.. İş yeri temsilciliği kurulmuş ama temsilciye hiç bir yetki verilmemiştir.*

■ «Komünist» *sözcüğü bir veba mikrobu gibi, baskı unsuru olarak kullanılıyor!*

YIL: 1939

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI BAŞLADI

• *İşçiler suskun. İşçiler çoğalıyorlar.* Her geçen gün yeni yeni fabrikalar açılıyor. 538 bin çalışan işçimiz var. İşçilerin hiç bir örgütü yok. İşçiler tam bir baskı altında.

• *En ufak bir direniş ve toplu hareket şiddetle bastırılıyor. Fiyatlar her geçen gün korkunç bir şekilde artıyor. Ücretler yerinde sayıyor. Kadın işçiler, çocuk işçiler fabrikaları dolduruyor. Hiç kimse işçilerin ne şartlar altında ne kadar çalıştıklarını sormuyor.*

SAVAŞ, 1939'DAN 1945 YILINA KADAR SÜRDÜ. CEPHEDE ÇARPIŞNLAR DA FABRİKADA ÇALIŞANLAR DA İŞÇİLERDİ. SAVAŞI DA İŞÇİLER VE DEMOKRATİK GÜÇLER KAZANDI. DÜNYADA BÜTÜN TEK PARTİLİ REJİMLER GERİLEDİLER. TÜRKİYE'DE DE ÇOK PARTİLİ REJİME GEÇİLDİ.

■ *Yiyecekler bulunmuyor. Fiyatlar alabildiğine artıyor. Bütün savaş boyunca bütün yükü çeken işçiler. Normal çalışma süresinin dışında savaş içinde fazla mesai yaptırılmış. Mecburi iş mükellefiyeti çıkarılmış. Yol vergisi konulmuş. Maden kömürü, demiryolu, liman işçilerinin bütün bir gün içinde ne kadar çalıştıkları belli olmuyor.*

Savaşın kaderi belli olmaya başladı. Faşist patron iktidarları savaştan galip gelemeyeceğini anladı.

Bütün dünya Faşistlere karşı cephe aldı..

YIL: 1945

SAVAŞ BİTTİ; DÜNYA İŞÇİLERİ VE DEMOKRATİK GÜÇLER SAVAŞI GALİP BİTİRDİLER!

Alman ve İtalyan patronlarının kurduğu kanlı iktidarın, yani FAŞİZMİN: dünya pazarlarını bölüşmek için, İngiliz ve Fransız patronlarına karşı, açtığı savaş 1945'de bitti... Hitler ve Mussolini gibi patronlar adına FAŞİST bir yönetim kurmak isteyen insanların iktidarları yenildi... Savaşı; işçiler ve demokrasiden yana güçlerin beraberliği kazandı...

Savaştan sonra İngiltere'de: İngiliz İşçi Partisi iktidar oldu. Fransa'da: İşçiler, yeni kurulan hükümette önemli ölçüde söz sahibi oldular. ABD Başkanı Rozvelt, ancak işçilerin desteğini kazanarak başkan seçilebildi...

Dünyada işçi sınıfının başarısını getiren savaş sonrası bu gelişmeler, bütün ulusları etkiledi. Her memlekette işçi sınıfı lehinde gelişmeler görüldü. Patronların çıkardığı bu savaştan bütün dünyanın işçileri kazançlı çıktılar...

TÜRKİYE'DE :

- Sanayi kesiminde kadın erkek çocuk işçi olarak 700 bin insan çalışıyor. Çalışma koşulları ağır ve zor. Savaş yıllarının sıkıntısı ve sorunları bitmemiş. Aksine her geçen gün artmış. İşçiler arasında bir huzursuzluk var. Dünya işçi sınıfının elde ettikleri yasal ve demokratik hakları istiyorlar..

...Ve 1946 yılına gelindi;

İŞÇİ PARTİLERİ VE SENDİKALARI AÇILDI KAPATILDI... SENDİKALAR YASASI MECLİSTE TARTIŞILMAYA BAŞLANDI...

YIL: 1946

■ CHP'nin tek parti iktidarı, Çalışma Bakanlığını, Sosyal Sigortalar Kurumunu, meslek hastalıkları yasasını çıkarmak zorunda kaldı. Cemiyetler kanununda bir değişiklik yaparak sınıf esasına göre cemiyet kurma yasağını kaldırdı ama 141 ve 142. maddeleri kaldırmadı. Sendikaların kurulması gerçeğini kabullendi. İş ve İşçi Bulma Kurumunu da kurmak zorunda kaldı.

● İşçiler geniş bir örgütlenmenin içindeydiler. İşçi Dernekleri, İşçi kulüpleri Sendikalar, işçileri örgütlemek için siyasi partiler kuruldu.

■ İşçilerin örgütlenme çalışmaları devam ediyordu. Bu arada kayıkcılar, manavcılar, dokumacılar, camcılar, matbaacılar, arabacılar, şekerciler tütün işçileri sendikalarını kurdular. Merkezi bir örgütlenmenin gereğini duydular. Merkezi örgütlenmenin biçimi üzerine tartışmalar başladı. Bu konuda iki görüş vardı: Birinci görüş bir iş kolunda bir tek sendika kurulmalı. İl ve ilçelerde bu sendikanın şubeleri açılmalıdır. İkinci görüş, bir iş kolunda her il kendi sendikasını kurmalı bu sendika bir federasyonda birleşmeli. Birinci görüş en üst teşekkül olarak Türkiye Sendikalar Federasyonunu, ikinci görüş de Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunu kurmayı amaçlıyordu..

■ *İşçiler hızla örgütlenmeye başladılar. Diğer sınıflarda kendi siyasi* örgütlerini kurdular. Milli Kalkınma Partisi, Demokrat Parti ve *daha başka partiler kuruldu. Yeni seçimler yapılacak. Bütün partiler seçimlere hazırlanıyorlar. İsmet İnönü* «biz kökü dışarda olan cemiyet ve partileri men edeceğiz» *dedi. İşçilerin kurdukları siyasi partiler ve cemiyetler kapatıldı. Seçimlere yalnız CHP, DP ve Milli Kalkınma Partisi gibi hakim sınıf partileri katıldılar..*

● *CHP tekrar iktidar oldu. DP'de mu halefet. Seçimlerden sonra sıkı yönetim kumandanlığı işçilerin kurdukları İstanbul İşçi Sendikaları Birliğiyle, İşçi Kulübünü ve siyasi partilere kapattı. Örgütlenmekte olan işçilerin, örgütleneceklerse CHP ve DP'nin etrafında örgütlenmeleri istendi. İki İngiliz uzmanına hazırlatılan sendikalar kanunu meclise getirildi. Bu kanun işçilere grev hakkı vermiyordu. İşçilerin memleket meseleleri üzerinde görüş belirtmelerini kesinlikle yasaklıyordu.*

■ *İşçiler merkezi işçi örgütlenmesinin üstünde tartışırlarken, meclis*te de iki İngiliz uzmanın hazırladığı sendikalar kanunu görüşülmeye başladı. CHP adına çalışma bakanı Sadi Irmak, DP adına da Fuat Köprülü kendi partilerinin görüşlerini açıkladılar. Her iki partide grev hakkı tanımıyor ve işçilerin siyasetle uğraşmasına karşı çıkıyordu.

1923'DEN 1946'YA BÖYLE GELİNDİ VE İŞÇİ SINIFI ŞU HAKLARI ALDI

1923'den beri yapılan mücadele ile elde edilen haklar!

- ÇALIŞMA BAKANLIĞI KURULDU,
- *SENDİKA KURMA HAKKI TANINDI,*
- İŞ KAZALARI, MESLEK HASTALIKLARI, ANALIK SİGORTASI KANUNU ÇIKTI,
- *HAFTA TATİLİ KANUNLAŞTIRILDI,*
- SOSYAL SİGORTALAR KURUMU KANUNU ÇIKARILDI,
- *İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMU KURULDU...*

Böylece 1961 yılına kadar sürecek yeni bir döneme gelmiş bulunuyoruz. Görüldüğü gibi işçi sınıfının mücadelesi, zaman zaman kesintilere uğratılmış fakat durmamıştır. Yeni haklar için mücadele değişik yöntemlerle sürdürülmüştür. Bu dönemde mücadelenin özünü, grevli, toplu sözleşmeli sendika hakkının elde edilmesi teşkil etmektedir. Bu hakların 1961 yılında elde edildiğini göreceğiz. 1946'dan sonraki gelişmeleri gelecek broşürlerde birlikte izleyelim.

DEVAMI GELECEK BROSÜRDE

Bu kitapçığın hazırlanmasında yararlanılan kitapların adları şöyledir:

— **Türkiyede Sendikacılık, Kemal SÜLKER 1955 Sendika Kültürü Serisi L**
— Dünyada ve Bizde Sendikacılık George LAFRANC - Kemal SÜLKER Varlık yayınevi 1966.
— **100 soruda Türkiye İşçi hareketleri Kemal Sülker Gerçek yayıpnevi 1973.**
— Sendikalar ve Politika, Kemal SÜLKER May yayınları 1975.
— **Türkiyede Sol Akımlar, Mete Tuncay, Bilgi yayınevi.**
— Sendikacılık ve Siyaset Alpaslan Işıklı, Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınları no 334 - 1972.
— **Türkiyede Sendikacılık Anıl ÇELEN, Özgür yayınları 1973.**
— Türkiyede Sanayi Proletaryası Yar Yayınları, 1974 Rozalyef.
— **Türkiyede Sosyalizm, 1848 - 1925 A. Cerrahoğlu.**
— Türkiyede Sosyalizm Hareketleri ve Sosyalist Hilmi, Münir Süleyman Çapanoğlu Pınar yayınevi.
— **Türkiyede Sol Hareketler Aclan Sayılgan 1973 Hareket yayınevi.**
— Türkiye'de Sendikacılık, Sedat Ağralı.

Hazırlayanlar: Süleyman ÜSTÜN
Yücel YAMAN
Resimler: Tan ORAL

Bu kitap, YELKEN Matbaasında dizildi, Karaca Ofset Basımevinde basıldı. VARDİYA YAYINLARI tarafından 1975 Şubat ayında yayınlandı. - İstanbul

Adres: VARDİYA YAYINLARI. Nuruosmaniye Caddesi/ Garant İş Hanı Kat 2, No: 36/203 CAĞALOĞLU — İstanul

NARDİYA
yayınları

TÜRKİYE
İŞÇİ
SINIFI
TARİHİ.

3 LİRA